

DAJNA
DŽEFRIZ

Do ponovnog SUSRETA

Prevela
Dubravka Srećković Divković

 Laguna

Naslov originala

Dinah Jefferies

THE SEPARATION

Copyright © 2014 by Dinah Jefferies

Original English language edition first published by

Penguin Books Ltd, London

The author has asserted her moral rights

All rights reserved

Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Majci i kćeri

Prvo poglavlje

1955: Malaja

Nisu mogli da me vide ispod kuće na sojama. Ali ja sam ih špijunirala. Našu amu i moju mlađu sestru Fler. Čula sam sandale po terasi – pljes-pljas, pljes-pljas – i Fler kako jeca dok trči. Potom drljanje njenog starog ružičastog zeca, kog je vukla za uši po šljunku staze.

Za njom se razlegao amin prodorni kineski glas. „Ovamo odmah dođeš, gospođice. Zeca kvariš. Kako njega nosiš.“

„Briga me! Neću da idem!“, viknula je Fler u odgovor. „Lepo mi je ovde.“

„I meni“, šapnula sam, pa omirisala mešavinu zadaha lipsalih guštera i krakatih paukova. Nisu mi smetali.

Iza moga zemljanog skrovišta, kad se prođe bašta, rasla je visoka trava kud se niko nije usuđivao da zalazi. Ali ni nje se nisam bojala.

Ja sam se bojala odlaska.

Kasnije, kada je nebo poprimilo modroružičastu boju, otac je, sa oklembešenom cigaretom među usnama, pokazao

rukom isti taj prizor. Sa balkona na spratu, s pivom „tigar“ u ruci, zagledao se preko travnjakâ i preko ljubičastih bregova. Ka Engleskoj.

„Tamo u januaru nikad nije dovoljno toplo“, rekao je obraćajući se samome sebi i trljajući se po donjoj vilici. „Od ljutog vetra bole te jagodice na licu. Nije kao ovde. Nigde nije kao ovde.“

„Tata?“

Posmatrala sam mu koščato lice, krupnu jabučicu i ravnu liniju usta nad njom. Progutao je knedlu, jabučica se popela i spustila, a oči su mu se vratile na mene i Fler, kao da nas se tek tad setio. Malčice se kao osmehnuo i obe nas stegao.

„Hajdete, šta vam je! Šta ste se tako snuždile! Sjajno ćemo živeti u Engleskoj. Volite da se ljuljate o drveću, zar ne, Em?“

Klimnula sam glavom. „Ovaj, da, ali...“

„A ti, Fler?“, prekinuo me je on. „Biće mnoštvo potoka da gacaš po njima.“

Flerina usta i dalje su bila iskrivljena naniže. Ulovila sam joj pogled i napravila grimasu; meni je to po opisu previše ličilo na džunglu.

„Hajde“, kazao je tata. „Sad si velika devojka, Ema. Imaš još malo pa dvanaest godina. Budi uzor sestri.“

„Ali, tata“, pokušala sam da mu kažem.

Pošao je ka vratima. „Ema, to je rešena stvar. Izaberi knjige koje želiš da ponesesh. Taman da malo uposliš ruke. Samo nekoliko komada, imaj u vidu. Hodi ovamo, Fler.“

„Ali, tata...“

Videvši da mi naviru suze, zastao je. „Oduševičeš se. Ako te to muči? Kunem ti se.“

Pocrvenela sam, a od pomisli na majku presekao mi se dah. Otvorio je vrata.

„Ali, tata!“, doviknula sam za njim kada je izašao sa Fler. „Zar nećemo da čekamo mamu?“

Drugo poglavlje

Lidija je tresnula prašnjavi kofer na pod. Napolju, na terasi, pored stabla žakarande, ležali su napušteni bicikli njenih kćeri.

„Ema, Fler!“, doviknula je. „Došla je mama.“

Zakoračila je sa terase da pogleda niz šljunčanu stazu što vodi do visoke trave. Dok je nebo tamnelo, jedan džinovski noćni leptir, sa oboda džungle, šljepio ju je po obrazu. Obri-sala je njegov crni prah, a onda štuknula u kuću da izmakne kiši što je nailazila.

„Alek?“, ponovo je viknula. „Došla sam.“

U mislima joj se javio muževljev oštro isklesani lik, koža koja snažno miriše na sapun sa kineske pijace, svetlosmeđa kosa kratko podšišana na potiljku i slepoočnicama. Odgo-vora nije bilo.

Borila se sa udarom razočaranja izazvanog tom pretihom kućom. Poslala je telegram, baš kako je zahtevao od nje; dakle, gde je njena porodica? Pretoplo je da bi otišli u šetnju. Da nisu na jezeretu, ili je Alek možda odveo devojčice u klub na čaj?

Popela se stepenicama do svoje spavaće sobe, okrznila pogledom Eminu i Flerinu fotografiju na noćnom stočiću, pa osetila strahovitu navalu ljubavi. Nedostajale su joj.

Svukla se, prošla prstima kroz tamnoriđu kosu, dugu do ramena, a onda uključila ventilator. Umorna od puta i negovanja bolesne prijateljice čitavih mesec dana, uistinu je žudela da se okupa. Otvorila je vrata ormara, zastala, namrštila se. Prestala je da diše – unutra nije bilo nikakve Alekove odeće. Ogrnuvši se kimonom retkog tkanja, bosonoga je potrčala u sobu svojih kćeri.

Neko je bio ostavio njihov ormar otvoren i smesta je videla da je takoreći prazan. Samo nekoliko grubo složenih kratkih pantalonica na gornjoj polici, pogužvan papir na donjoj. Gde im je sva odeća?

Nisu valjda, pomislila je, ali rečenica joj je zamrla u grlu. Umirila je disanje. To oni i hoće: ti muškarci u džungli. Da nas zaplaše. Zamislila je šta bi Alek rekao: *Glavu gore! Ne daj im da pobede!* Ali kakva osećanja da očekuješ kad bace bombu na pijacu dupke punu ljudi?

Začuvši neku pisku, okrenula se i pritrčala prozoru. Ramena su joj klonula. Samo leteće lisice što se motaju po krošnjama.

Pritiskajući jednom rukom srce, podvukla je prste pod zgužvanu papirnu oblogu ormara i izvadila jednu Eminu svesku, nadajući se nekom putokazu. Sela je na škrinju od kamforovog drveta, udahnula njen umirujući, prisni miris, pa privila svesku uz grudi. Duboko je udahnula, a onda otvorila svesku i pročitala:

Matrijarh je debela gospođa s mlitavim vratom. Zove se Harijet Parot. Ima oči kao suvo grožđe i nos koji se sjaji kao maslac, što ona pokušava da sakrije puderom. Klizi na majušnim stopalima u kineskim papučama, ali nosi dugačke haljine, pa im se vide samo ivice.

Harijet. Da nisu otišli do Harijet?

Naglo se ukočila i uhvatila se za rub škrinje, zanoseći se od naleta vreline i panike što je navirala u njoj. Previše tu stvari nema. Poruka. Pa naravno. Sigurno je ostavio neku poruku. Ili rekao slugama da joj prenesu.

Stuštila se niz stepenice grabeći sve po dve, izgubila ravnotežu, krenula da upada u sve sobe u prizemlju: dnevne prostorije, kuhinju, perionicu, natkriveni hodnik koji vodi u dnevni boravak za slugu, u ostave. Ostalo je bilo svega nekoliko napuštenih sanduka, svud su vladale tama i pustoš, slugu su nestale. Nije bilo amine stolice za ljuljanje, kuvaričinog ležaja za odmor preko dana, uklonjene su sve baštovanove alatke. Preletela je sobu pogledom – nikakve poruke.

Oslušnula je kišu i, grickajući nokat, napregla mozak, gotovo ne uspevajući ni da razmišlja, jer vazduh je bio tako težak da ju je gnječio. Pred očima joj je promicao njen povratak kući, sati koje je provela pribijena uz prozor krcatog voza, držeći šaku preko nosa. Opori smrad povraćke bolesnog malog Indijca. Paljba u daljini.

Presamitila se, skrhana njihovim odsustvom. Borila se da prodiše. Ovo je nemoguće. Umorna je. Ne razmišlja bistrom glavom. Mora da postoji neko racionalno objašnjenje. Mora da postoji. Alek bi našao načina da joj javi u slučaju da su morali otići. Zar ne?

Obrnula se i stala da ih doziva: „*Ema, Fler!*“ Ne mogu ovo da izdržim, pomislila je i prigušila jecaj. Da ne znam gde su. Ko im čita priču pred spavanje? Zamislila je Flerinu bradu s jamicom, plave oči, svetlu kosu razdvojenju mašnom. A onda se setila magli džungle koje skrivaju ljude spremne na sve, i tada je njen najgori strah nadjačao svaku preostalu šansu za razumna nadanja. Ispod kimona joj je mileo znoj, oči su počele da je peku, prekrila je usta dlanom.

Drhtavim rukama je uzela telefon da pozove Alekovog šefa. On će znati šta se dogodilo, reći će joj šta da radi.

Sedela je tako s telefonom u krilu, znoj joj se hladio na koži, muve su zujale nad glavom, ventilator se obrtao cak, cak, cak, a krila noćnog leptira lepršala su i tukla vazduh. Telefonska veza bila je u kvaru.

Treće poglavlje

U taksiju, na putu ka luci, nisam mogla da shvatim zašto mama nije došla na vreme da pođe s nama. Tog poslednjeg dana u našoj kući u Malaki, do samog kraja, ja sam se nadala da će uspeti, uporno trčkala do prozora da je pogledom dozovem.

Tata je bio očajno nesposoban kad su posredi kućni poslovi, pa kako mama nije bila tu da organizuje pakovanje, ami sam pomogla ja. Fler je imala svega osam godina i samo bi se plela u noge.

Prvo sam izabrala ružičastu kariranu haljinicu za slavlja koju mi je sašila mama, pa je čušnula u kovčeg. Krojena u gloh, sa puf-rukavčićima, bila je to jedina haljina koju sam volela. Plakala sam kada mi je omalila pa je na Fler došao red da je nosi.

U spavaću sobu je ušao tata. „Neće ti trebati odeća za slavlja“, rekao je.

„Zar u Engleskoj nemaju proslave?“

Uzdahnuo je. „Ostavi malajsku odeću, samo to hoću da kažem. I stvarno bi trebalo već da ubrzamo.“

„Šta će biti sa stvarima koje ostavljamo? Da li da ih vratim u ormar?“

„Nema potrebe. Pobrinuće se za njih ama.“

„I na koliko odlazimo?“

Otac se iskašljao, ali nije ništa rekao.

Pružila sam haljinu našoj ami Ah Moj, koja ju je dodala sve većoj gomili neželjenih predmeta.

„A šta ćemo sa odećom od krunisanja?“

Podigla sam Flerinu belu haljinu, ukrašenu crveno-plavom pletenicom, sada skroz omalelu.

Odmahnuo je glavom, ali ja sam kradom ćušnula iza leđa svoje ljubljeno izdanje *Dendija* objavljeno povodom krunisanja. Sa zlatnom kočijom i šest belih konja na naslovnoj strani, bilo je previše lepo da bih ga ostavila.

„Gde je Fler?“

Ama je pokazala napolje.

„Pravi zvezde, pretpostavljam“, kazao je tata. „Vas dve možete same da se snađete, je li?“

Klimnula sam glavom.

Taman kad je hteo da krene, pogled mu je pao na moj krevet, te je zastao. „Šta ti je to tu?“

„Pisala sam mami.“ Digla sam koverat da ga vidi.

„O!“, izgovorio je on izdigavši obrve. „A o čemu?“

„Samo o tome koliko mi nedostaje i da jedva čekam da se vidimo u Engleskoj.“

„Lepo. Daj mi ga.“

„Htela sam da joj ga ostavim na stolu u hodniku.“

Pružio je ruku. „Nema potrebe. Pobrinuću se ja.“

„Htela sam sama to da uradim.“

„Ema, rekao sam da ću se ja pobrinuti.“

Nisam imala izbora.

„E, sad si dobra devojčica“, kazao je on i okrenuo se da pođe.

„Tata, dok nisi otišao...“ Dohvatila sam Flerinog zeca. „Šta ćemo sa ovim? Da ga spakujem, ili će Fler hteti da bude kod nje u kabini?“

„Pobogu i zaboga“, rekao je on. „Nemam vremena za takve sitnice. Pred nama su krupne promene, Ema, krupne promene.“

Namrštila sam se, ne baš sasvim sigurna. Meni se činilo da su se *krupne promene* već odigrale. Otprilike pre dve nedelje. Tad su počele, koliko sam ja mogla da ocenim.

Vraćali smo se kući sa jedne svadbe. Kišno mračno veče. Na slavlju je mama igrala u jarkožutoj haljini i u cipelama od krokodilske kože s visokom petom. Mama je bila mlađa od tate i zaista lepa, imala je divnu bledu kožu i oči boje lešnika. Tata nije igrao, kazao je da ne može zbog svoje povrede iz rata. Ali to mu, izgleda, nije smetalo da igra tenis. Čim smo ušli u kola, mama se protrljala srednjim prstom po slepo-očnici, a ja sam znala da je *on* ljut.

„Uspori, Alek!“, dreknula je majka. „Hriste bože, znam da si uzrujan, ali voziš prebrzo. Mokro je. Pobogu, gledaj onu vodu.“

Provirila sam kroz prozor. Bili smo u podnožju brdâ i put se nije video od vode.

Otpozadi sam primetila kako su mu iskočile vene na vratu, a i da je mami jedna minduša u obliku guštera pala kada se pružila da zgrabi volan. Pokušala sam da joj to kažem, ali kola su otklizala na drugu stranu drumu. Ne odvajajući nogu od papučice gasa, tata je obrnuo volan ne bi li ih zaokretom

vratio na desnu stranu drumu, ali leteo je pravo u krivinu, pa je morao da nagazi kočnice.

Kola su zavrludala, prešla preko ivice uz bučan tresak i do polovine se zaglavila između oštrog velikog kamenja i petnaest metara visokog bokora bambusa.

Majčin glas se kidao. „Tako ti Hrista boga, Alek. Tebi je vrana popila prokleti mozak. Gledaj šta si sad uradio, đavo da te nosi.“

Znala sam da smo u sosu, pošto mama nije nikad psovala, sem onda kad misli da je ne čujemo, mada sam je čula kako psuje kad oboje mnogo popiju. Kotrljala sam te zvuke po sopstvenom jeziku, izgovarala ih u po glasa, svaki put se usuđivala da ih još malčice glasnije kažem, tražila koje se reči s njima rimuju.

Čula sam kako mama moli tatu.

„Ne ostavljaj nas ovde. Šta ako je put blokiran?“ Zvučala je prestrašeno, ali to oca nije sprečilo.

„Evo ti. Upotrebi ga ako budeš morala“, rekao je, pa bacio na vozačko sedište pištolj. „Ema! Vodi računa o Fler.“

Čim je pošao po pomoć, smaragdnozeleni zidovi vegetacije kao da su krenuli da se pomiču ka nama, s lišćem velikim poput tanjira

Mama se okrenula i prestala da jeca, kao da se odjednom setila da mi sedimo tu, golih nogu zalepljenih uz vruća kožna sedišta. „Ema, Fler! Je li kod vas sve u redu?“

„Da, mama“, obe smo izgovorile, samo što je Flerin glas bio plačniji.

„Ništa se ne brinite, mile moje. Tata je samo otišao da dovede pomoć.“ Pogled joj je preleteo po nama. Trudila se da zvuči kao da je sve u najboljem redu, ali ja sam razumela više nego što je ona bila svesna i podozrevala sam da nije baš tako. Znala sam za teroriste u džungli. Vežu te za drvo

i odseku ti glavu čim te okom spaze. Onda ti glavu nataknu na motku. Čvrsto sam zažmurila, plašeći se da ću ugledati neku glavu kako se preteći pomalja iz tame.

Mama je počela da pevuši.

Uskoro će biti mrkli mrak i pojaviće se zvezde, tad će biti bolje. Mada, kad smo već kod straha, majka nije znala da sam ja i nešto gore videla u muzeju voštanih figura. Čim se prođu one smežurane glave, nalazi se deo *Zabranjeno za decu*. Nisam se tamo zadržala. Tek toliko da vidim majušne voštane modele bele žene i dece, prikovanih za tle, još živih, obojenih crvenih usta razjapljenih od nemog krika. Ka njima je, s vozačem Japancem, išao džinovski parni valjak, onaj što se obično koristi da se spljošte asfaltni putevi. Samo što je ovde ovaj služio da spljošti te ljude. Kad sam izašla, ispo- vraćala sam se u kantu za otpatke.

Japanci su rđavi. Tako su govorili naši roditelji. Mada su ljudi u džungli, oni što su ih nazivali teroristima, bili Kinezi. Nisam to razumela. Naša ama Ah Moj bila je Kineskinja i ja sam je volela. Kako to da su pre bili rđavi Japanci, a sad su rđavi Kinezi, mada samo neki? Nisam uviđala smisao.

Kola su nam se bila zaglavila podaleko od glavnog puta, maltene tamo gde su banditi. Ali još dublje u šumi živeli su duhovi koji jedu decu. To nam je pričao naš baštovan, koji je imao crvena usta od žvakanja betela.

„Ako nekad zalutate u džungli, čuvajte se Hantu Hutana“, rekao je, zastrašujuće škiljeći, ali to me je zbunilo jer nam nikad nije govorio kako oni izgledaju.

„Ema, možeš li da pomeraš ruke i noge?“, upitala je mama.

Promrdala sam njima da bih pokazala da mogu.

„Fler?“

Fler je pokušala i uspela da pomeri ruke i levu nogu, ali kad je pokrenula drugu, jauknula je.

„Skinij joj cipelu dok joj se noga nije nadula, Ema.“

Uradila sam to, iako se Fler otimala. „Ne sviđa mi se ovo. Gde je tata?“

Rekla sam joj da mora da ćuti i da je tata otišao po pomoć. Malčice je šmrckala, ispustila nekoliko tihih jauka, a onda se umirila.

Bilo je večer, ali prasak eksplozije u daljini rasparao je tišinu.

„Mama!“, razdrle smo se obe.

„Pssst!“

Nebo je postajalo smeđe, a sa vrha planine slivala se bela izmaglica; između nas tri ugnezdila se tišina. Ali makar nismo bile baš doslovno u brdima. Jer „*Ada bukit, ada paya*“ – gde ima brda, tu ima i močvara. A močvara te čitavog proguta.

Konačno se tata pojavio u oklopnom kamionu što se upravo vraćao u Malaku. Morale smo da izađemo da bi vojnici izvukli kola iz jarka, a kada smo konačno pošle na spavanje, bilo je to mnogo kasnije nego što smo ikada legle.

Sutradan mama nije došla u školu da nas poveze kući. Došao je tata. Sa izrazom lica koji je poručivao: *Nisam raspoložen za pitanja*, oglušio se kad smo ga upitale gde je mama. Samo je rekao da ćemo u Englesku.

Čim smo stigli kući, pojurile smo uza stepenice da vidimo je li mama tu. Nije bila tu. Osetila sam kroz prozor naše spavaće sobe miris limunove trave i pomislila na majčin veliki osmeh i šašavu kosu. Prikacila bi je šnalom, s narandžastim cvetom strelicije, ali do ručka bi joj se sva rasula. I uvek je pevala, još od ranog jutra.

„Hajde, Em“, rekla je Fler. „Nije tu. Hajdemo napolje da se igramo.“

Odmahnula sam glavom.

Fler je izašla da pravi zvezde, s gležnjem je sve bilo u redu. Uvek je pravila od komarca magarca.

Očešljala sam četkom kosu, kovrdžaviju nego maminu, i crveniju. Lisičja kosa, tako ju je mama zvala. A onda sam potražila pod jastukom svoju svesku. Ali sa sveskom je izašao i koverat, naslovljen na Fler i mene. Kakvo smešno mesto da se ostavi pismo, pomislila sam dok sam ga otvarala.

Mile moje, pročitala sam.

Danas me je Suzana zvala telefonom. Veoma mi je krivo, ali moram da idem da joj pomognem. Dijagnozirana joj je strašna bolest i naprosto nije u stanju sama da se bori. Njen muž Erik vraća se za koju nedelju sa Bornea, pa ne bi trebalo da se zadržim nešto mnogo duže od toga. Pazite se. Budite dobre. Tata i Ah Moj znaju šta treba da rade u vezi sa školom. Možete da putujete autobusom. Znam da ste to uvek želele. Ako vam bude trebala bilo kakva pomoć, neka ama zove Siseli ili Harijet Parot. Njihove adrese su u crvenoj svesci.

Volim vas najviše, mama

Vratila sam ga pod jastuk i izašla da se sakrijem ispod kuće.

Bio nam je to poslednji dan, a više od dve nedelje proteklo je otkako je mama otišla. Pred sam polazak na brod, ama je i dalje pakovala korisnu odeću u naš sanduk. Pantalone, donje rublje, jedno dva džempera. Nisam preterano marila. Moja ružičasta karirana haljina za slavlja počivala je na gomili neželjenih predmeta, a ja sam sedela na krevetu i razmišljala o Koledžu Svetog mladenca, mojoj školi. Nalazila se pored

drvoreda krakatih palmi i bila obojena u belo, s dograđenim učionicama sa zidovima od suvog palmovog lišća. U prozorima nije bilo stakala. Imala je samo kapke koji su za vreme časova visili o metalnoj šarki ispod prozora, a posle škole se zatvarali.

Bila sam tužna. Više tamo nećemo u školu, ali najveću tugu mi je izazivalo to što ćemo, izgleda, otići pre nego što se mama vrati kući. Jer ako se to desi, zateći će kuću punu duhova. Radovala sam se što će makar naći moje pismo.

Ah Moj je digla moju školsku uniformu. „Hoćeš zadržiš?“

Pogledala sam u uniformu i zavrtila glavom. „Nema svrhe.“

„Tata kaže sad završimo pakujemo. Nema sanjarije. Idete sad.“

Uzela sam uniformu, uredno je presavila i spustila je na vrh gomile. Maminu poruku stavila sam u kovčeg, a potom ćušnula i njenu uramljenu fotografiju, sa skroz nabrčkanim očima boje lešnika. Na samom kraju sam ubacila Flerinog ružičastog zeca. Ako ga bude držala kod sebe u kabini, mogao bi da se zagubi, čak i da završi u moru.

Posle pola sata krenuli smo bez mame. Došao je kamion da poveze sanduke, a taksi po tatu, Fler i mene. Dok smo izlazili iz Malake, zagledala sam se u more, pa spustila prozor da osetim miris divljih orhideja. Bile su lepe, ali moja glava je bila puna pitanja, te sam morala zaista snažno da se uštinem da bih sprečila suze.

Četvrto poglavlje

U niskoj i širokoj kolonijalnoj rezidenciji, sluga Malajac poveo je Lidiju kroz hol visokog svoda. Onoga ko uđe, pravo u oči je gledala uramljena kraljičina slika, pod je bio od crnih i belih mermernih ploča, a duž svetlih zidova nizao se masivan nameštaj. Od takve formalnosti, smišljene da ostavi utisak, zalupalo joj je srce.

Džordž, muž Harijet Parot, bio je načelnik oblasti, ili NO, kako su ih obično svi odreda nazivali. Posle komesara, to je bio najviši položaj koji se mogao dobiti u Britanskoj upravnoj službi Malaje, ključnoj u podršci britanskim oružanim snagama. Ako on ne zna, razmišljala je, ko će drugi znati?

Hol je vodio ka terasi, gde su je zamolili da sačeka u hladu razgranate angsane. Zahvalna na zaklonu od prepodnevnog sunca, obazrela se oko sebe i pokušala da umiri disanje. U prednjem delu travnjaka, jedan medojed žutih grudi nadleteo je dva žbuna mirisnog skerletnog hibiskusa. U daljini su kokosove palme protezale visoka debla do samog neba.

Sve joj je to delovalo naopako. Vreme je da vodi decu u školu. Sklopila je oči i ugledala sebe kako ih vozi tamo. Ali

u glavi joj je sve bilo zbrkano. Nešto ju je sputavalo, kao u ružnom snu. Neki glas je uporno ponavljao: Gde su devojčice? Gde su? Pred sobom je videla glavna školska zdanja i molila u sebi ćerke da potrče ispred nje po asfaltu, sa školskim torbama koje lete za njima.

Iz kuhinje je do nje dopro miris začina. Osetila je kako joj se stiska grlo. Je li danas petak? Uspela je da proguta pljuvačku. Koji god da je dan, neće biti vožnje do škole, a čim zavlada vrućina, nemoguće je putovati bez kola. Pogledala je u plavo nebo. Kola. Nije proveravala garažu. Možda ih je Alekov šofer odvezao nekud državnim kolima?

Na zvuk koraka, okrenula se i videla da joj prilazi visoka, prsata žena: Harijet, dostojanstvena i samouverena. Naranđaste usne na gojaznom licu punom napuderisanih bora, farbana crna kosa prikupljena na temenu; poznata po svojim bojama citrusa, nosila je samo svilu. Ovoga dana zelenu i žutu. I mada Emin opis nije bio nimalo laskav, Lidija je shvatila zašto ju je njena kći nazvala matrijarhom.

„Lidija. Draga“, izgovorila je gospođa Parot pružajući punačku šaku s noktima nalakiranim u boju mandarine; u prodornim crnim očima imala je poluosmeh.

Svesna koliko je rano, Lidija je progutala knedlu i snažno porumenela. „Zaista se izvinjavam – ali telefon ne radi.“

Gospođa Parot je iskosila glavu, pa se spustila u široku fotelju od ratana. Lidija je prisela na ivicu svoje fotelje i duboko udahнула.

„Aleka i dece nema kod kuće. Sve je nestalo.“ Glas joj se peo dok je žurno izgovarala te reči, a šake je držala sastavljene da joj se ne bi tresle. „Došla sam taksijem. Izvinjavam se što je ovako rano. Ne znam šta da radim. Šta mislite, pošto je Džordž Aleku šef, da li bi možda on znao?“

Harijet je izvila iscrtanim obrvama. „Draga moja! Zar baš nemate nikakvu pretpostavku? Jeste li išli u policiju?“

Lidija je odmahнула glavom, obuzdavajući suze. „Trebalo je da odem sinoć, ali nisam se usudila da izađem iz kuće. Glupo sam postupila. Mislila sam da će se možda vratiti.“

„Možda i nema potrebe. Sigurno će Džordž znati. Oni su vam kao Božić i Badnji dan, Alek i Džordž.“ Dohvatila je ručno zvonce. „Imate sreće, radi kod kuće.“

Za svega koji minut, njen tankovijasti sluga Nur poslat je da dovede tuana* u salon. Smesta.

Lidija se zapiljila kroz prozor, moleći se u sebi da Harijet bude u pravu. Čula je kako Džordžov duboki glas odjekuje o zidove hodnika što vodi iz njegove kancelarije. Čak i tu gde je sedela, Lidija je mogla da proceni da je razdražen.

„Šta je sad bilo, Harijet? Imam posla“, rekao je izletevši na terasu i ispunivši dovratak krupnim četvrtastim telom.

Ne časeći ni časa, Harijet je pokazala Lidiju, koja je sedela po strani u odnosu na njega.

„Lidija je očajna jer ne zna gde su Alek i deca.“

Odeven u tropsko platneno odelo, Džordž je prišao i stao prema Lidiji, a debele obrve sastale su mu se u sredini. Nakašljao se, prošao rukom kroz kratku prosedu kosu, počeo se po bradi. „Izvinite. Nisam video da ste tu.“

Zurila je u znoj što mu je sjao na koži iznad gornje usne.

Usledila je najkraća ćutnja.

„Mislio sam da je ostavio uputstva“, rekao je on, pa naduo crvene obraze. „Premešten je na sever. Gore u Ipoh. Malčice navrat-nanos. Tip što je tamo vodio finansije nenadano je zakovrnio. Od srca, čini mi se.“

Izdahnula je vazduh, osetila kako se sve oko nje okreće, prinela ruku prsima. „O, Gospode! Hvala vam. Sad je

* Na malajskom: gospodara. (Prim. prev.)

sve jasno. Mnogo vam hvala, Džordže. Znala sam da mora postojati neko objašnjenje. Sigurno je ostavio poruku, ali se zagubila.“

„Aleks je krenuo pre neki dan. Možda je ostavio uputstva u banci. Znaite već, za slučaj da kuću dodele nekom drugom pre nego što se vi vratite.“

Harijet je klimnula glavom. „To ima logike.“

„Do Ipoha su rđavi putevi“, nastavio je Džordž.

„Koliko treba do tamo?“

„Neki dan kolima, zavisno od nagaznih mina i tako toga. Autobusom se putuje duže, dabome. Ali najbolje je vozom. Imaju u Ipohu fantastičnu stanicu u mavarskom stilu.“

„Mogla bih da telefoniram Aleku. Da mu kažem da me tamo čeka.“

„U čitavoj oblasti ne rade ni telefoni ni poštanske službe. Sve veze su presečene. Neopisivo rasulo. Nije tako strašno kao kad bi se išlo do Penanga, ali svejedno.“ Na to je odjurio, promumlavši u prolazu nekoliko reči Harijet.

„Možete li da mi date adresu?“, doviknula je Lidijsa za njim.

Osvrnuo se. „To je samo tamošnje konačište. Privremeno, dok im ne dodele kuću, ali trebalo bi da su još tamo. Bolje se čuvajte, nije da putujete sami usred Vanrednog stanja*.“

Kad se zaputio ka vratima, usledila je tišina.

Harijet je škiljila u nju.

„Ne bih da vas baš ispitujem kao policajac, ali ne izgledate mi preterano dobro. Malčice ste mi manje Rita Hejvort nego obično.“

Lidijsa je brisnula sitan znoj duž ivice kose, pa krenula da pljeska muve što su joj sletale na kožu. Zgodna i puna života, znala je i te kako da privuče pažnju, ali ako se ne računa

* Britanski naziv za malajski ustanak protiv kolonijalne vlasti i oružani sukob koji je trajao od 1948. do 1960. (Prim. prev.)

kosa, njena sličnost s pomenutom filmskom zvezdom bila je vrlo bleđa.

„Jedna moja stara prijateljica obolela je od dečje paralize. Suzana Flitvud. Samo što sam se vratila od nje. Mrsco mi je što sam ostavila decu duže nego što sam očekivala, takoreći na čitavih mesec dana, ali muž joj je na Borneu i nije mogla da stupi s njime u kontakt. Zna da je on u obaveštajnoj službi.“

Harijet je ošinula pogledom Džordžova sve udaljenija leđa.

Lidija je uzdahnula. „Da, u pravu ste, to se ne priča pred drugima. Zamislite, u Englesku je vraćaju u čeličnim plućima.“

„Tužno. Ali lakše vam je sad kad znate gde su vaši?“

Lidiji su se ozarile oči. „O, da. Samo mi je krivo jer sam jedva čekala da ih opet vidim.“

„Jeste li doručkovali?“

Odmahnula je glavom.

Harijetine usne su se stisle. „Lepo, onda predlažem da nešto prezalogajite. Zna da isto koliko i ja da u ovom odvratnom podneblju čovek mora održavati snagu, inače je gotov. Ja to dobro znam.“

Lidija je izdigla obrve.

„O, bilo je to davno, samo jedna daleka tuga, ali ako ne vodite brigu o sebi, nadrljaćete dok dlanom o dlan. Dakle, da li bi vam prijale palačinke?“

Kako nije bilo vetra da uskomeša vazduh, a horizont su šarale tek mrljice belih oblaka, Lidija je pod odećom osećala vlagu. Povezla se lokalnim autobusom do Malake, pa peške produžila bučnim ulicama, gde se vazduh, zatočen u uskim sokacima, već zgušnjavao od zadaha nužnika na otvorenom i ribe pržene u kokosovom ulju. Borila se sa osećajem da je nešto davi u grlu.

U banci su dva viseća ventilatora beskorisno mešala topao vazduh. Dok je čekala u redu, bridela joj je koža glave. Kod Parotovih je sve to predstavila lako, ali sad je osećala nervozu zbog predstojećeg putovanja. U glavi je prebirala po spisku. Za početak: autobuski red vožnje, železnički takođe, provera garaže, pakovanje. Koliko je udaljen Ipoh? Jedino je pamtila da je u dolini reke Kinte. Sto pedeset kilometara? Ne. Pre će biti trista. Trista kilometara moguće miniranih puteva. A ako bude morala autobusom, put bi mogao potrajati i danima.

U žurbi, tog jutra, nije prikačila kosu. Ukrstivši prste iza glave, digla je teško breme vrata i otresla vlasi što su joj se zalepile za lice. Većina Engleskinja radije je sekla kosu; ona ne. Simbol ženstvenosti, imala je običaj da kaže sestra Patriša, ali te druge žene pametnije gledaju na to; i ona će je odseći. Malčice se pomerila napred, gibajući ramena da bi umanjila pritisak što se u njima gomilao.

Razmišljala je o svojim ćerčicama, zamišljala sebe kako ih čeka u kolima dok izlaze iz škole, jurčajući duž cvećem oivičenih staza što vijugaju između koliba. Na improvizovanoj tezgi preko puta, lizalice pobodene u dasku kao zastave prodaju se za pet cenata. One što ih dozvoljava samo petkom. Nije nju sekirao šećer, već udruženost prodaje slatkiša i kocke. Ispod omotača poneke skrivala se nagrada u vidu plave novčanice od jednog dolara.

Zavrtela je glavom; nije želela da se tome uče dok su još tako male. Moraju se otvoriti četvore oči.

Najzad je bila prva u redu. Mladi Malajac, meke talasaste kose i kože boje ćilibara, uputio joj je osmeh.

„Moram da dignem nešto novca“, rekla je.

Nakosio je glavu. „Naravno, madam.“

„Kartrajt. Prezivam se Kartrajt.“

Okrenuo se ka arhivskom ormaru punom fiočica i posle nekoliko časaka izvukao fasciklu.

„Mislim da će biti dovoljno pedeset dolara.“

Dobacio joj je brz pogled, a onda se opet pognuo da prouči hartije.

Namrštila se. „Postoji neki problem?“

„Po ovom izvodu, na računu je ostalo svega petnaest dolara.“

„Svašta“, rekla je ona, a obrazi su joj planuli. „Prošlog meseca ni slučajno nismo bili blizu crvene zone.“

Službeniku su se stisle usne. „Gospodin Kartrajt je dolazio pre neki dan i podigao je velik iznos.“

„Je li rekao nešto?“

„Pomenuo je putovanje.“

„Nije mi ostavio pismo?“

„Izvinjavam se. Samo je rekao da za ubuduće prelazi u drugu banku. Ostavio je petnaest dolara i izdao mi nalog da ugasim račun kada i to bude dignuto.“

Lidija je duboko udahnula vazduh, pa ga vrlo sporo pustila napolje iz usta.

„Dakle, nije ostavio nikakva druga uputstva?“

Zavrteo je glavom.

Na ivici ravnoteže, uspela je da se obuzda. Važno je da stigne do svojih ćerki. Ali da sa petnaest dolara prevale put čak do Ipoha? Nije kriv ovaj čovek koji joj je to saopštio, ali šta se tu, dodavola, dešava?

Peto poglavlje

Od prve večeri sam znala da je to ukleti brod. Nije bilo teško čuti korake kako odjekuju po slanim platformama, glasove što zvižde pod ligeštulima oznojenim od vrućine.

Čim se sve utišalo, pozvala sam sestru. „Hodi, Brašneni Crve, da trčimo!“

Mamino najdraže ime bilo je Ema. Njene minduše u obliku guštera imale su na poledini ugravirana slova E i M. To je moje ime, ali je i Flerino drugo ime Emilija, pa je ponekad bila poznata kao Brašnjava Mili, ili u mojoj interpretaciji, kao Brašneni Crv.*

Došla je, pa smo trčkarale tamo-amo palubom i dovikivale se. Kad nam je ponestalo vazduha, presamitile smo se i uhvatile se za slabine. Potom smo stale da gledamo okean dok je crveno sunce zaranjalo u vodu i dan bivao progutan. U vodi tamnoj kao likorika pojavile su se rumene i žute tačke, a glas morskih ptica pronosio se od luke pa sve do naše palube.

* *Fleur Emily* izgovara se slično kao *Floury Millie* (Brašnjava Mili).

„Vidi trgovce, plove preko u sampanima“, rekla sam.

„Šta su sampani?“

„Čamčići, glupačo. Zar ne vidiš?“

Čicale smo dok su se svetla njihovih fenjera lomila u vodi, a oni sami zaobilazili veće čamce da bi stali uz naš brod. Svi su imali nešto na prodaju. Trgovci su vikali oglašavajući svoju robu i dizali razne stvari u teškim košarama. Mornari su nas najurili, ali ne pre nego što smo ugledale svetlucave istočnjačke papuče i niske sjajnih đinđuva. Dok smo jurcale tamo-amo, Mili i meni taj brod je izgledao kao kakva vilinska zemlja – dok nismo ugledale oca.

„Ne bih da vam kvarim zabavu“, rekao je prilazeći krupnim korakom, „ali ne možete ovuda da divljate.“

„Ali, tata!“

„Nema 'ali', Ema.“

„Nećemo preblizu“, molećivo je rekla Fler.

„Lep pokušaj, dušo, ali neće moći. Samo uz nekog odra-slog, ovde napolju, a naročito noću. Nikad same.“

Progundala sam nešto u znak prigovora.

„Ozbiljan sam, Ema. Svašta može da se desi.“

Nisam ni reč rekla, ali sam zamislila kako mi se neka tanka prilika prikrada iza leđa i pretura me preko ograde. A ako ne ona, povući će me sa palube more u svoju crnu dubinu, tamo gde Orfej igra s vodenim duhovima.

„Ema?“

„Važi.“

Ušle smo s njime, ali ja sam iza leđa držala ukrštene prste. To je bilo jače od mene. Privlačio me je okean dok svet zadobija ljubičastu, a potom i prekrasnu mastiljavu boju.

Potajno sam prkosila ocu, pravila se da je sve to pusto-lovina, i sačekala da Fler zaspi. Tad sam se iskrala iz kabine, odšunjala se uskim metalnim stepeništem na palubu i tu

čekala dok se nije raščistilo. Pritrčala sam jednom čamcu za spasavanje. Bio je dignut povisoko od palube, ali našla sam sanduk koji je neko tu ostavio, pa stala na njega i izvukla se gore na mišiće, glavački upavši u čamac. Obrnula sam se na leđa i zagledala se u nebo. Vazduh je još bio topao i sve zvezde izašle. Čamčić se ljuljao kad se pokrenem, pa sam zato ležala veoma mirno, baš kao more.

Podsetilo me je to na one trenutke kad sam ležala na travi u našoj bašti i posmatrala morske ptice kako preleću, nalik peni puckavih bombona. Morala sam da se prisećam koliko god mogu, jer nisam znala kad ćemo se vratiti. Kada je neki glasić u mojoj glavi izgovorio: *ako se vratite*, sela sam i zapiljila se u more. Obgrlila sam se rukama i duboko udahнула slani vazduh. Poželela sam da skočim u vodu i plivam, natrag do onog mesta gde je život kao nekad i gde se nikad neće promeniti. Ali nešto u tom glatkom crnom moru ublažavalo je bolni odlazak, te sam ostala u čamcu za spasavanje dok nije postalo previše hladno.

Trpezarijski sto smo delili s gospodinom Oliverom i njegovom sestrom. Poreklom iz Čeltenama, a sad sa stanom u Londonu, zvala se Veronika i bila je visoka i mršava, visoka gotovo kao tata, u mekim lepršavim haljinama, s plavom kosom na sitne talase i tihim glasom. Stalno se tapkala po kosi tananim šakama. Oboje su bili beloputi, kao da su živeli skriveni od sunca, premda su njoj obrazi bili rumeni. Kao da smo joj se dopadali, naročito otac; osmehivala mu se ljupkim plavim očima boje letnjeg dana i kikotala se na njegove šale.

Gospodin Oliver i Veronika kasnili su na ručak, pa smo sedeli sami za stolom. Tata nam je rekao da je priča njenog života nesrećna i da bi trebalo da budemo dobre prema

njoj. Nema svoje dece, a muž joj je bio misionar i umro je od bolesti zvane malarija.

„Šta je malarija?“, upitala sam. „Je l' od toga iskoče oči?“

Duboko je uzdahnuo. „Ne, Ema, ne iskoče. Samo si strašno umoran i ispijen dok se stanje ne pogorša.“

„A onda umreš.“

Klimnuo je glavom. „Verovatno.“

U pozadini je Doris Dej pevala jednu od maminih najdražih pesama. *Imala sam ljubav tajnu*. Strašno me je zabolelo pri pomisli na mamino ljupko ovalno lice i sjajne oči. Boja lešnika je kod nje bila istačkana zelenom i plavom, kao paunovo jaje, a jedna izvijena obrva za trun izdignutija od druge, zbog čega je ponekad izgledala zbunjeno. Imala sam običaj da je posmatram kako pokušava da ih dovede u istu visinu. Nikad nije uspevala.

Za ručak smo dobili neko malajsko jelo koje je opojno mirisalo na moje obožavane kafir-limete. Izbor deserta nije bio bogzna kakav, ali svejedno sam se prejela otužne puslica-pite s limunom, pa me je zaboleo stomak. Pitala sam tatu da li mogu da ustanem od stola i odem u kabinu da prilegnem.

Veronika mu se osmehnula. Preplanuo od čestog boravka pod vedrim nebom, otac je bio izboran i nekako spečen, i imao je okrugle naočari sa okvirom od kornjačinog oklopa. Primećila sam da se čak više nego obično trudi da deluje pametno.

„Paziću ja na Fler, ako hoćete“, rekla je Veronika glasom koji je vrcao od vedrine. „Tako će Ema moći neometano da spava i biće joj bolje kad se probudi.“

U kabini sam legla na plavi prekrivač od čupavog frotira, a u ušima mi je zujalo. Nalazila sam se na donjem ležaju, Flerinom, pošto nisam htela da se penjem uz merdevine dok mi se želudac napinje. Naša malecna kabina mirisala

je ustajalo i slano. Osećalo se kako vibrira motor, i sigurno sam zaspala, uljuljkana tim brujanjem.

Malo kasnije prenulo me je kucanje u vrata, a onda je ušao gospodin Oliver. Podozrevala sam da ga je poslao tata da vidi kako sam, mada sam se iznenadila što je došao on, a ne njegova sestra.

Seo je na ivicu kreveta, zadihan i hukćući.

„Mrdni se malo, srce“, rekao je sa osmehom od uva do uva.

Toliko je približio lice da sam mu videla ispucale kapilare u nosu.

„Sklopi oči, draga moja“, kazao je, pa krenuo krajnje nežno da me miluje po čelu. Zaboravila sam da je to on i osetila navalu čežnje. Isprva je bilo lepo i podsećalo me je na mamu. Uplovila sam u neakvu mučnu izmaglicu. Strašno mi je nedostajala, a tata nije hteo da kaže kad će doći. Ali onda mi se u stomaku i nogama javio neki neobičan osećaj. Nešto kao da nije bilo baš sasvim kako treba, pa sam odahnula čim me je gospodin Oliver ostavio samu.

Kada smo uplovili u Biskajski zaliv, nebom su jurili oblaci protkani srebrom i ubrzo je počeo vetar. Za vreme ručka brod se ljuljao. Gospodin Oliver se stisnuo do mene, a pod stolom spustio znojavu šaku na moju голу butinu. To mi se nije dopalo, pa sam iskosila telo i odmakla se, povukavši se unatrag na stolici. Tad mi je namignuo, a meni su se zažarili obrazi. Svi su bili zauzeti razgovorom o vremenskim prilikama, pa mi niko nije video lice.

Posle ručka sam ostala na palubi da gledam kako sve veći nanosi oblaka boje svet u crno. Na moju sreću, gospodin Oliver nije bio neki mornar, te je prvi zbrisao u svoju kabinu. Potom je Fler pripala muka, pa su tata i Veronika i nju povel

dole. Tata mi je rekao da pođem za njima, ali meni je lepše bilo samoj i zato sam ostala gore. Tu je bilo najlepše. Voda se sve jače gibala, paluba je podrhtavala, čak je i pojedinim mornarima pozlilo.

Ja sam uspevala da se zadržim na nogama i vrištala sam dok su džinovski talasi leteli preko palube, bacajući me tamo-amo. Ptice su kreštale, vetar urlikao, te sam zaboravila vrelu šaku gospodina Olivera, zaboravila čak i da mama nije pošla s nama. Ostala sam tu da uvlačim duboke udise vazduha slanog mirisa, a posle sam prelazila rukom po ljuspastim metalnim ogradama i lizala kristale sa vrhova prstiju. Ukus im je bio jednako ribast i slan kao i miris.

Ostatak putovanja proleteo je brzo, mada su mi se ramena zarozala pri prvom pogledu na Englesku, koji mi je samo potvrdio šta sam izgubila s Malajom. Videla sam je po mesečini kako se približava, kroz okrugli prozorčić kabine. Kada je brod kasnije tog jutra polako ušao u luku, zagrabila sam uz stepenice na klizavu palubu; krv mi je damarala u glavi. Pogledala sam ponovo u okean i osetila žal za onim bledim horizontom, na pola puta između tirkizne i srebrne boje. Okrenula sam se i sklopila oči. Pomolila se za svoju divnu majku, dobacila joj poljubac preko mora i zamolila je da brzo dođe ovamo.

Na liverpulskom doku ljudi su stajali zbijeni u redovima, a u vazduhu se osećao uljast miris. Muškarci s kačketima motali su užad oko masivnih metalnih stubova na keju, a na sve strane se orila halabuka zviždaljki, točkova, prodavaca novina i okačenih tovara što treskaju i lupaju o zemlju. Najbučnija je bila ljudska vika. Morali smo da odskačemo drugima s puta, jer niko nikog nije video od smoga.

Duboko sam, drhtavo udahнула dok sam stajala i čekala, kao da će ta svetla budućnost koju je tata obećao biti tu da me dočeka. Bilo je smrdljivo, hladno i sivo. Sve do tada nisam pojma imala šta je sivo i poževela sam da zavučem ruku u maminu šaku, da mi se mama osmehne i kaže: „Biće sve kako treba. Videćeš.“

Videvši da delujem rastrojeno, tata jeste to rekao, ali nije bilo isto.

Prilikom pozdravljanja, morali smo da poljubimo Veroniku i pozelenelog gospodina Olivera. Ja sam se iskreveljila, a čim je to bilo gotovo, otrčala sam ivicom doka. Bio je leden februarski dan, pa me je trčanje zagrejalo.

„Nemoj preblizu ivice“, viknuo je tata.

Nisam otišla daleko. Bolele su me noge. Fler i ja smo bile navikle da se igramo u japankama ili bosonoge, a tata se smejao i nazivao nas divljakušama; sad smo bile prinuđene da obuvamo sjajne svetlosmeđe cipele s kaišićem i dugmetom. I dugačke bockave čarape. Obe smo se na sav glas žalile, mada smo se dičile prevelikim crvenim jaknicama koje nam je mama isplela da budu spremne za sledeći odlazak kući. Ja sam pamtila samo jedan odlazak, a od njega mi je ostala tek maglovita predstava o tom mestu zvanom Engleska. Dok sam razmišljala o mami, strahovito me je zbolelo srce.

Tata sve dotad nije davao nikakvo objašnjenje za njeno kašnjenje, ali ja sam ga opet upitala na doku.

Skinuo je naočari, obrisao ih o rukav, izduvao obraze i rekao samo: „Trenutno nije ovde. Nažalost, samo toliko mogu da ti kažem.“

„Ali kad dolazi?“

„Ema, ne znam.“

„Ostavio si joj pismo koje sam joj napisala?“

„Naravno.“